

erdélyi, cseh-szlovákiai írókat szólaltat meg elsősorban, de kiváló nyugati könyveket is hoz, hogy a világkultúra friss vérkeringésébe kapcsolja magyar irodalmunkat. Ez a vállalkozás komoly esemény s a legnemesebb harcot jelenti az egységes magyar lélekért.

Komáromi János méltó rá, hogy mindjárt az elsők között képviselje a csonkamagyarországi irodalmat. Eddigi zajtalan, de biztos hatású s fejlődésben jelentékenyen emelkedő művésze körülbelül elérte az első nagyobb stációt. Alig egy évtized alatt hét értékes regénye s hat novelláskötete hagyta el a sajtót. Háborús költő a szó nemesebb értelmében. A fegyveres műfajt egy pillanatig sem mülvele alkalmosságából, mégis legtöbb írásából kitűnik, hogy napjaink lelke van bennük, a háborúba ment vagy itthonmaradt, de mindenképen háborút vesztett magyarságé. Kuruckori, negyvennyolcas csatáképeiben is a mai magyar lélek sír s mintha a gályán bujdosó

Rákóczi alakja is a mai száműzött magyar szabadság allegóriájává magasztosulna nála. Nagyobb és mélyebb hatású korfelményei mellett szerényebb hétköznapi vázlatok sorakoznak. Afféle hosszabb lélekzetű, elalkalandozó adomák; sokszor semmisségeken épülnek fel s mégis alig van köztük olyan, melynek egységet, jelentőséget ne adna egy-egy szó, egy-egy különös hangsúly, mellyel mondva vannak. Egy-egy szónak igen gyakran döntő szerepe van novelláiban. Pl. a *Régi emlékek*-ben többek közt megtudjuk, hogyan dobja ki az író édesapja Vircsiket, az ő árnyékát, aki «nagy humorista hírcében állott». Vircsik ugyanis épen olyan suta tréfálkozással akarja ugratni az öreget, akár az újhelyi bazárostról, kinek megtréfáltatását pompás humorral szövi novellájába a szerző. Hanem Vircsik koma pórul jár, mert az öreg ajtót mutat neki. Vircsik nem hagyja magát, birokra mennek. Az öreg erősebb s a hátán hozva kipenderíti a kínjában égne rugkapáló ellenfelét. S megenyhült lélekkel szól:

— Az én házamnál nem lehet pac-kázní.

Aztán a fiára nézett:

— Láttad?

— Láttam, kedves apám.

— Azért — s befordult az istállóba.

E nélkül az *azért* szó nélkül mit sem érne az egész rajz. Ezzel az egy szóval teljesedik ki az egész ember, a dühét

kifújó, a családfői tekintélyére, verhetetlenségére egyformán büszke ember bohókás, kegyeletes humorral megvázolt alakja. Aztán jön még néhány lírai sor, egy dalról is említés esik, melyet Vidróczkiról, Komáromi kedvenc improztoráról énekelnek s vége is van az elbeszélésnek.

Komáromi János főerőssége a novellákban nem annyira a mese építésében, hanem a mondásban, nem a gondolatokban, meglepő fordulatokban, csattanós befejezésekben van, hanem a beszédmód, a mozdulatok megrajzolásának sajátos, mondhatni: Komáromi Jánosi mivoltában. Aki kezébe veszi ezeket a megható, jóízű apróságokat, le nem teszi, míg végig nem olvasta őket. Öreg nemesi házak avult könyvei közt akárhányszor találunk *Fliegende Blätter*-re széthullatott, rongyossá olvasott Komáromi-könyveket s nemrég egy kitűnő erdélyi írótól, aki ma egyik legjobb nyelvészünk, levelet kaptunk, melyben ezt írja: «A napokban jelent itt meg Komáromi Jánostól a *Régi regények* című novelláskötet. Komáromi egyike azoknak, akik az új írók közt nekem leginkább tetszenek. Kevés új szépirót tudnék megnevezni, akiben annyi költészetet találnék, mint őbenne».

Modern szépprózánk a legkülönbözőbb irányokban mutat fel jelentős tehetségeket. De van egy terület, melyen ma *Komáromi* a legelső. *vt.*

Angol regényfordítások. H. G. Wells: A tengeri tündér, Joseph Conrad: Az árnyékvonal, I. O. Curwood: Kazán, a farkaskutya. Genius-kiadás. Minden írónak van valami különös módszere, amellyel az olvasó figyelmét magára igyekszik vonni. A három angol regényíró a legkülönbözőbb módszereket választotta, hogy megnyerje olvasóit. Wells a valóságban nem létező személyeket és dolgokat visz műveibe, Conrad exotikus tájakkal ismertet meg, Curwood pedig a valóság megfigyelésével akar hatni.

Wells már nagyon is «híres» nevet vívott ki magának regényeivel és történeti munkáival. Fantasztikus regényeivel tünt föl s újabban az angol társadalom félszükségeit kezdi ostromozni. A tengeri tündér című regénye a valóság és a képzelet különös összeolvastásának a terméke. A való életben megjelenik egy tengeri sellő, aki be akarja bizonyítani, hogy vannak az életben külön dolgok is,

mint a rendes, szürke életmód. Az angol társadalomnak is ad itt-ott egy-két oldaldőfést s Angliában, ahol a viszonyok mások, mint nálunk, tán több érdeklődéssel olvassák ezt a könyvet. Nekünk valahogy idegenszerű úgy az a világ, amit az író kigúnyol, mint az, amit dicsér. A tengeri sellő különben nem sokban különbözik a többi angol ladytól, erkölcsi világa talán kissé szabadabb, de oly kifogástalan angol-sággal beszél s annyira ismeri az ottani szokásokat, hogy az író nem tudja velünk elhíttetni, hogy ez a hölgy eddig életét a tenger mélyén töltötte s csak a szerelme hozta az emberek közé. Nem hinnők, hogy maga Wells is túlsokra becsülné ezt a kis regényét, számunkra pedig az egész világ elavultnak látszik.

Joseph Conrad exotikus tájakra vezet bennünket. Rendkívül sokat utazott, ismereteit regényeiben bőségesen fel is használja. Ez a kis regény az Indiai-Océánon játszik, a távol Kelet perzelő világában s egy vitorláshajó kapitánya a főhőse, aki csak a legnagyobb nehézségek árán tudja hajóját kikötőbe vinni. Valami titokzatos hatalom akadályozza ebben, szélsensdet, betegséget s más kellemetlenségeket okoz neki, de a végén mégis csak a kapitány lesz a győztes. Cselekmény alig van a regényben, de helyette van egy pár nagyszerű jellemrajza s ami történik, az a lelkekben megy végbe. A hajós-életnek, a hajózási viszonyoknak alapos ismerője Conrad, nyelvezete némileg emlékeztet Dosztojevskire és Knut Hamsunra, a dolgokat nem mondja meg egyenesen, csak sejteti, miáltal mindvégig le tudja nyugózni olvasóját. Mindenütt ott érezzük azt a titokzatos, láthatatlan hatalmat, amely a végzetet irányítja, csak a következő ményeit látjuk ugyan, de mi is épúgy tartunk tőle, mint a kapitány és emberei. Ha cselekmény nincs is sok, az író lebilincselő nyelve megragad bennünket. Elég érdekes mondani-valója van így is és elolvasása után úgy érezzük, hogy nem mindennapi regényt tartottunk kezeink között.

Curwood munkájának nem is emberek a hősei, hanem Kazán, a farkaskutya és párja, a Szürke Farkas.

Állatregényt rengeteget írtak már, de ezekben az állatok rendszeren emberi tulajdonságokkal felékesített lények, az állatvilág igazi életének megfigyelése hiányzik belőlük. Curwood érdeme éppen abban rejlik, hogy igazi állatokat szerepeltet, amelyeknek az életét bámu-

latos módon megfigyelte. Az emberek mindenütt a háttérben szerepelnek csak s az író Kazán gondolkodásán keresztül nmutatja be a világot. Fölfedi előttünk, hogy az állatoknak is van gondolkozó lelkük s ha végesebb is, mint az emberé: bennük is megvan az érzések minden húrja. Mindama tulajdonságok, amelyek az emberben a lehető legtökéletesebb fokra emelkedtek, csirájukban ott találhatók az állatvilágban is. Hőseit rokonszenvenessé teszi Curwood, nagy érdeklődéssel kísérik sorsukat, örömlükben mi is osztozunk, fájdalemükben mi is részt veszünk. Emellett ott találjuk az eleven őserdőt, az örök hó birodalmát, a pusztító pestist és a halálhozó erdőtüzet, a nagy küzdelmet a létért, a jó és rossz emberek egész sorát, amelyek nagyszerű keretet képeznek a cselekményhez. *Meggyeri József.*

A Szepesi Szövetség kiadványai. (Jonathan Loisch : Rudolf Weber, ein Zipsper Volksdichter. Budapest. Kókai, 1925. Jonathan Haberern : Natur- und Lebensbilder aus der Zips. Budapest. Kókai, 1926.)

Az első könyvben Loisch János állít emléket Weber Rudolfnak, a szepesiek népszerű tájköltőjének. Weber életrajzán és két nagyobb gyűjteményének ismertetésén kívül tizen-nég «zipser» dialektusban írt költeményét is felvette a szerző e kötetbe. Weber verses és prózai munkássága szembevetően mutatja, miképpen lehet egy már kivessni induló dialektust irodalmilag konzerválni. Az egyetemes irodalmi élet szimfoniájában Weber munkássága egy kisterjedelmű, de igen rokonszenves hangot jelent s tanúságot tesz a szepesiek élő nyelv- és szülőföld-szeretetről.

Weber Rudolf költeményeinek ihlető helyére vezet el a másik szepesi könyv és Haberern Jonathánnak ezelőtt hetven esztendővel megírt munkáját menti meg az elfeledéstől. A Szepesség természeti és emberi világa lép elénk ezekből a hangulatosan megírt rajzokból, melyeknek sok helyütt felvillanó költői lendülete mindig meg tudja ragadni a természeti képek iránt fogékony olvasót. A kötetet, melyet szintén Loisch János rendezett sajtó alá, Haberern Jonathán egy régebben ki-nyomatott életrajza és bő jegyzetek egészítik ki.

Mind a két szepesi kiadványhoz Haberern Pál írt előszót. *K. D.*